

نیرات در هندوانه ایرانی؟

بهنام اخوت‌پور

کارشناس علوم کشاورزی

اظهارات اخیر «سلطان خامزایف»، معاون دومی روسیه، مبنی بر «آلودگی گسترده هندوانه‌های صادراتی ایران به نیرات»، تنها یک هشدار بهداشتی ساده نیست، بلکه نشانه‌ای از مداخلات احتمالی در بازار منطقه‌ای و رقابت میان تولیدکنندگان کشورهای همسایه است. در جهانی که غذا و سلامت، بیش از هر زمان دیگری به ابزارهای سیاست خارجی و رقابت‌های اقتصادی بدل شده‌اند، چنین اظهاراتی را نمی‌توان صرفاً از منظر فنی نگریست. این ادعا، که از سوی یکی از مقامات منطقه‌ای جمهوری داغستان و همزمان با آغاز فصل برداشت هندوانه در جنوب روسیه مطرح شده، همزمان مسائل فنی کنترل کیفیت محصولات کشاورزی و هم انگیزه‌های سیاسی-اقتصادی پشت پرده را به ذهن متبادر می‌کند. درست یا نادرست، ایران از جمله صادرکنندگان عمده هندوانه در منطقه محسوب می‌شود که سالانه بین ۷۵۰ تا ۸۰۰ هزار تن از این محصول را به کشورهای مانند عراق، امارات، ترکیه، عمان و روسیه صادر می‌کند. در چنین شرایطی، طرح ادعاهای بهداشتی (مانند وجود نیرات) می‌تواند هم جریان واردات را مختل کند و هم در افکار عمومی تصویر منفی از محصولات خارجی ایجاد نماید؛ شیوه‌ای که یادآور تکتیک‌های رسانه‌ای دوران جنگ سرد برای تأثیرگذاری بر زمین بازی و افکار عمومی بدون درگیری مستقیم است. برای ایران که تحت فشارهای بین‌المللی قرار دارد، صادرات هندوانه نه تنها منبع ارزآوری مهمی محسوب می‌شود، بلکه ابزاری برای نفوذ اقتصادی در منطقه است. امروز به نظر می‌رسد این رقابت اقتصادی در قالب جدیدی در بازار مواد غذایی در حال بازتولید است؛ بازاری که ایران علی‌رغم همه محدودیت‌ها، در آن حضوری فعال و تأثیرگذار دارد. ادعای وجود ۴۰۰ میلی گرم نیرات در هر کیلوگرم از هندوانه‌های ایرانی، بسیار فراتر از حدود مجاز جهانی است. در حالی که طبق اعلام وزارت کشاورزی، این میزان به کمتر از ده میلی گرم در هر کیلوگرم می‌رسد که از استانداردهای روسیه نیز پایین‌تر است؛ با این حال، اگر چنین ادعایی صحت داشت، طبیعتاً نظام کنترل واردات روسیه (که از جمله سخت‌گیرانه‌ترین‌ها در جهان است) جلوگیری از ورود این محصولات را اعلام و اجرا می‌کرد. اما تاکنون هیچ گزارش رسمی مبنی بر برگشت گسترده هندوانه‌های ایرانی یا ضبط آن‌ها در بنادر روسیه منتشر نشده است. همچنین با توجه به سابقه صادراتی ایران و نظارت گمرک، سازمان حفظ نباتات و سایر نهادهای داخلی، بسیار بعید به نظر می‌رسد که محموله‌ای با چنین سطح آلودگی از کشور خارج شود. این تناقض، احتمال بهره‌برداری سیاسی از موضوعات بهداشتی به خصوص در حوزه مواد غذایی را پررنگ‌تر از قبل می‌کند. ادعای غیرمعمول یک مقام رسمی اهل داغستان در یک بازار محلی که افراد محلی و عمومی در آن حضور دارند و جایی برای طرح و بحث مسائل کارشناسی و فنی وجود ندارد و نشر آن در فضای مجازی، نشان می‌دهد که محصولات کشاورزی، به‌ویژه در خاور میانه و اوراسیا، دیگر یک کالای صرف نیستند؛ آن‌ها بخشی از قدرت نرم کشورها محسوب می‌شوند. در سال‌هایی که ایران زیر فشار تحریم‌ها تلاش کرده صادرات غیرنفتی را توسعه دهد، کشاورزی و صنایع غذایی به یکی از ابزارهای اقتصادی برای حفظ ارتباط با همسایگان بدل شده است. ضربه به اعتبار این محصولات، به‌ویژه در آستانه فصل صادرات برخی محصولات کشاورزی، به معنای تضعیف نفوذ اقتصادی و منطقه‌ای ایران خواهد بود. در دوره‌ای که اقتصاد کشورها بیش از گذشته به ابزارهای نرم وابسته شده، بازار کشاورزی نیز به میدان نفوذ سیاسی بدل شده است. یک اظهار نظر رسانه‌ای می‌تواند به اندازه یک تعرفه گمرکی، جریان صادرات را تحت تأثیر قرار دهد. در جهان امروز، حتی یک هندوانه هم می‌تواند به ابزار نبرد ژئواکونومیک تبدیل شود؛ نبردی که دیگر نه با تفنگ، بلکه با اتهام، داده‌سازی و بازی‌های رسانه‌ای انجام می‌شود. آن چه از ماجرا مهم‌تر است، چگونگی واکنش ایران در برابر این «سایه جنگ سرد جدید» است؛ جایی که دفاع مؤثر، یعنی ترکیبی از دیپلماسی، مستندات علمی و حضور فعال رسانه‌ای در جریان است. در مواجهه با این ادعا، سکوت یا واکنش صرفاً رسانه‌ای کافی نیست. نهادهای مسئول از جمله وزارت جهاد کشاورزی، سازمان ملی استاندارد، گمرک و وزارت امور خارجه باید با شفاف‌سازی مستند، فرهنگ‌سازی نشان‌های ایمنی محصولات کشاورزی، ارائه نتایج آزمایش‌های داخلی و هماهنگی با نهادهای همتای روس، از اعتبار محصولات ایرانی دفاع کنند. ایجاد کانال‌های رسمی تبادل داده‌های آزمایشگاهی و بهره‌گیری از دیپلماسی اقتصادی، راهی مطمئن برای مقابله با این گونه اظهارات و بازگرداندن اعتماد به بازار است. ادعای آلودگی هندوانه ایرانی، فراتر از یک بحث فنی، نشانه‌ای از فضای پرتنش تجارت در دنیای امروز است؛ دنیایی که در آن مرز میان رقابت مشروع و فشار سیاسی باریک‌تر از همیشه شده است. ایران باید ضمن حفظ استانداردهای تولید و صادرات، برای حفظ جایگاه خود در بازارهای بین‌المللی، آماده مواجهه با چالش‌هایی از این دست باشد.

چند صد فرسنگ زیر دریا

فرمان ترامپ برای اکتشافات معدنی از بستر اقیانوس‌ها

لایه‌گری شدید در کاخ سفید توسط برخی از شرکت‌های استخراج معادن اعماق دریا با همراهی ایدئولوگ‌های محافظه‌کار صادر شده است. اکونومیست معتقد است که همراهی شرکت‌های استخراج معادن اعماق دریا با ایدئولوگ‌های محافظه‌کار، تسخیر ISA است که قوانین بستر دریا را در آب‌های بین‌المللی «به نفع کل بشریت» تنظیم می‌کند.

در خارج از ایالات متحده اعتراضات برای جلوگیری کار شرکت‌هایی که به دنبال مجوز از آمریکا برای استخراج معادن در خارج از آب‌های آن کشور هستند بالا گرفته است. چند کشور در حال حاضر در حال مذاکره بر سر یک «نقشه راه» هستند که هرگونه استخراج احتمالی معادن در آب‌های عمیق در آب‌های بین‌المللی را مدیریت می‌کند. فرانسه همراه با کاستاریکا در ماه ژوئن میزبان کنفرانس اقیانوس سازمان ملل خواهد بود؛ نماینده فرانسه در امور اقیانوس‌ها به صراحت گفته است که «این ژرفا فروشی نیست». اتحادیه اروپا اصرار دارد که مفاد کنوانسیون حقوق دریاها (UNCLOS) بازتابی است از قوانین بین‌المللی و حتی برای کشورهای مانند ایالات متحده که آن را امضا نکرده‌اند؛ و حتی الزام‌آور است. چین، که در تلاش است تا عقب‌ماندگی تکنولوژیکی خود را نسبت به آمریکا و ژاپن در استخراج معادن در اعماق دریا جبران کند، اقدام ترامپ را محکوم کرده و می‌گوید که این اقدام نقض قوانین بین‌المللی است. منابع آگاه بر این باورند که چین بخش بزرگی از فعالیت‌های ISA را تأمین مالی می‌کند تا خود را به عنوان یک شهروند خوب جهانی معرفی کند حتی با اینکه به نوشته اکونومیست در دریای چین جنوبی، احکام یک دادگاه بین‌المللی را که ادعاهای ارضی آن را غیرقانونی اعلام کرده است، نادیده گرفته است. لیتسیا کارالو، دبیرکل ISA، قاطعانه می‌گوید: آمریکا هیچ اختیاری برای اعطای مجوز در آب‌های بین‌المللی ندارد.

کاروالیو می‌گوید که البته ترامپ ۱۶۹ عضو ISA را به اقدام واداشته است. این اعضا در ماه مارس نتوانستند بر سر یک دستورالعمل قانونی مشترک برای بهره‌برداری از مواد معدنی بستر دریا به توافق برسند. اکنون کاروالیو، که اقیانوس‌شناس برزیلی است، به اکونومیست گفته است که تا پایان سال یک چارچوب نظارتی برای

استخراج معادن اعماق دریای نهای خواهد شد؛ چارچوبی که منافع اعضا، گروه‌های معدنی و طرفداران محیط زیست را در نظر بگیرد. اگر گفته او درست باشد این پیشرفت قابل توجهی خواهد بود و دوره‌ای از بهره‌برداری از بستر دریا را تحت قوانین مورد توافق همگانی آغاز خواهد کرد.

▼ اعماق دریا چه دارد؟

بحث بر سر اعماق اقیانوس‌ها به‌ویژه در خصوص گره‌های سنگی است که معمولاً به اندازه تخم یک غاز هستند اما سرشار از نیکل، مس، کبالت، منگنز و سایر مواد معدنی اند و معدن کاری در اعماق دریا فرایند استخراج این فلزات و مواد معدنی از کف دریا است. این مواد معدنی در مناطق مختلفی از جمله درجه‌های هیدروترمال در کف دریا و نیز در رسوبات معدنی گره‌های پلی‌متالیک و پوسته‌های فرومگنز در تپه‌های دریایی یافت می‌شوند و پس از استخراج در خشکی فرآوری می‌شوند.

گره‌های سنگی در بخش‌های وسیعی از کف اقیانوس به وفور یافت می‌شوند. منطقه کلاریون-کلیپر-تون (CCZ) جزیره‌ای مرجانی و غیرمسکونی در شرق اقیانوس آرام، جنوب غربی مکزیک و غرب کاستاریا) به تنهایی حدود ۴/۵ میلیون کیلومتر مربع از شمال اقیانوس آرام را پوشش می‌دهد و حاوی حدود ۲۱ میلیارد تن از این گره‌هاست؛ احتمال می‌رود این گره‌ها چهار برابر تمام ذخایر شناخته‌شده کبالت موجود در خشکی را در خود جای داده باشند. این گره‌ها در اعماقی تا ۵۵۰۰ متر وجود دارند. تجهیزات تخصصی، مانند وسایل نقلیه کنترل از راه دور، به سرعت در حال توسعه هستند تا این مواد معدنی را از اعماق آب‌ها بالا بیاورند. تا به امروز، ISA تعدادی مجوز صرفاً اکتشافی به شرکت‌هایی که مشتاق اکتشاف بستر دریا برای مواد معدنی هستند، اعطا کرده است. شرکت کانادایی متاز، که در بورس آمریکا فهرست شده است، چندین هزار تن گره پلی‌متالیک را از منطقه کلاریون-کلیپر-تون استخراج کرده است. این شرکت اکنون در صفا اول دریافت مجوزهای جدید از واشنگتن ایستاده است. در ۲۹ آوریل، این شرکت اعلام کرد که برای مجوز بهره‌برداری از مواد

